

ВІДГУК

офіційного опонента

**доктора педагогічних наук, професора Коноха Анатолія Петровича
на дисертаційну роботу Кириєнка Олександра Геннадійовича
«Педагогічна система формування здоров'язбережувальної компетентності
дорослого населення в Сполучених Штатах Америки (друга половина XX –
початок XXI століття)» представлену на здобуття наукового ступеня
доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки**

Актуальність теми дисертації. Дисертаційне дослідження Кириєнка Олександра Геннадійовича, подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки», присвячене комплексній і надзвичайно своєчасній науковій проблемі.

На тлі глобальних соціально-демографічних трансформацій та суттєвого загострення системних викликів в Україні (зокрема руйнівних наслідків повномасштабної війни, високого рівня психоемоційного стресу населення та зростання неінфекційної захворюваності), збереження людського капіталу трансформується у стратегічний імператив національної безпеки. У цьому контексті формування здоров'язбережувальної компетентності дорослого населення виступає фундаментальною умовою забезпечення соціальної резильєнтності нації.

Дослідження американського досвіду другої половини XX – початку XXI століття є об'єктивно виправданим і науково цінним, оскільки саме в Сполучених Штатах Америки сформовано цілісну міжсекторальну модель освіти дорослих, підкріплену потужною нормативно-правовою та інституційною базою.

Науковий пошук здобувача спрямований на подолання суттєвих суперечностей між суспільною потребою в цілісному здоров'язбереженні та фрагментарністю наявних андрагогічних підходів в Україні, а також між високим потенціалом структурно-функціонального моделювання зарубіжних систем та недостатнім рівнем їх імплементації у вітчизняний освітній простір. Системне історико-педагогічне осмислення цього досвіду створює надійне підґрунтя для його концептуальної адаптації до умов повоєнного відновлення України, що повністю беззаперечно підтверджує актуальність і практичну значущість обраної теми.

Особливої ваги набуває дослідження в контексті реалізації державних стратегій розвитку освіти і фізичної культури, які акцентують увагу на формуванні гармонійно розвиненої, фізично здорової особистості та інтеграції здоров'язбережувальних технологій в освітній процес.

Таким чином, обрана тема дисертації є не лише актуальною, а й концептуально значущою, оскільки спрямована на розв'язання важливої наукової проблеми – здійснення цілісної історіографічної реконструкції теорії і

практики фізичного виховання дітей та молоді в Україні, що має вагоме значення для розвитку педагогічної науки та модернізації освітньої практики.

Зв'язок дисертації з науковими програмами та темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до науково-дослідних тем кафедри освітології та педагогіки мистецтва Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького «Підготовка майбутніх фахівців педагогічної освіти в умовах європейської освітньої інтеграції» (державний реєстраційний номер 0123U105311) та кафедри теорії та методики фізичного виховання Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького «Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в умовах трансформації освіти» (державний реєстраційний номер 0121U108574). Тему дисертації затверджено вченою радою Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (протокол №5 від 29.11.2022; уточнено протокол №9 від 09.02.2026)

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни. Проведений аналіз дисертації О.Г. Кирієнка дає підстави розглядати її як завершений та цілісний доробок з проблеми, важливої для вітчизняної педагогічної науки, освітньої та фізкультурної практики. Науково-понятійний апарат дисертації визначено відповідно вимог і є достатнім для розв'язання окреслених дисертантом завдань. Високий ступінь обґрунтованості й достовірності результатів дослідження здобувача забезпечується: адекватною й оптимальною дослідницькою методологією, системним аналізом теоретичного матеріалу; комплексним застосуванням емпіричних і теоретичних, кількісних і якісних методів наукового пошуку; оптимальним терміном реалізації експериментальної роботи; оптимальним обсягом учасників експерименту; представницькою джерельною базою, що нараховує 245 найменувань, з яких 159 – англійською мовою; упровадженням результатів дослідження в кількох закладах вищої освіти (про що свідчать відповідні довідки про впровадження).

Структура роботи відзначається логічною продуманістю, збалансованістю складових частин і підпорядкована реалізації основних завдань дослідження. Пропозиціям, розробкам і висновкам, що представлені в дисертації, властива повнота та логічність викладу, достатній рівень достовірності та обґрунтованості.

У дослідженні вперше здійснено цілісний історико-педагогічний і системний аналіз формування та розвитку здоров'язбережувальної компетентності дорослого населення США у другій половині XX – на початку XXI століття як складника гуманітарної та освітньої політики держави, що реалізується через інтеграцію сфери здоров'язбереження, освіти дорослих, фізичної культури і спорту. Обґрунтовано сучасні тенденції формування здоров'язбережувальної компетентності дорослого населення США як цілісної педагогічної системи, що функціонує на засадах міжвідомчої взаємодії

державних інституцій, громадських організацій і освітніх структур та спрямована на формування ціннісного ставлення до здоров'я, розвиток здорового способу життя і профілактику поведінкових ризиків упродовж життя. Розкрито генезу базових складових здоров'язбережувальної компетентності дорослого населення США (ціннісно-мотиваційної, когнітивної, діяльнісно-поведінкової та рефлексивно оцінювальної) у контексті трансформації державної політики від медико-орієнтованої моделі до профілактично-освітньої парадигми громадського здоров'я. Удосконалено критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-пізнавальний, операційно-поведінковий) та показники сформованості здоров'язбережувальної компетентності дорослих. Набули подальшого розвитку теоретичні положення андрагогіки щодо інтеграції формальної, неформальної та інформальної освіти дорослих у процесі формування здоров'язбережувальної компетентності, а також наукові підходи до використання фізичної культури, спорту, рухової активності та здорового способу життя як педагогічних засобів підвищення якості життя дорослого населення. До наукового обігу введено та систематизовано комплекс нормативно-стратегічних документів, програм і звітів органів державної влади США у сфері громадського здоров'я та освіти дорослих, що дозволило розширити джерельну базу історико-педагогічних досліджень і створити підґрунтя для науково обґрунтованого використання американського досвіду в модернізації української системи освіти дорослих.

У дисертаційній роботі О.Г. Кирієнком визначається ступінь новизни одержаних результатів і уточнюється, що саме вперше одержано, вдосконалено та дістало подальший розвиток.

Теоретичне та практичне значення результатів дисертації полягає в поглибленні й систематизації наукових уявлень про формування здоров'язбережувальної компетентності дорослого населення як педагогічного феномена в контексті освіти дорослих і гуманітарної політики держави. Осмислено формування здоров'язбережувальної компетентності дорослого населення США у другій половині XX – на початку XXI століття як цілісної педагогічної системи, що функціонує на основі міжсекторальної взаємодії освіти, охорони здоров'я, соціальної сфери та громадських інституцій. Уточнено понятійно-категоріальний апарат дослідження, що створює підґрунтя для подальших історико-педагогічних і компаративних досліджень у галузі освіти дорослих, громадського здоров'я та здоров'язбережувальної педагогіки.

Дисертація має широке практичне значення яке полягає в можливості використання отриманих наукових положень, висновків і узагальнень у процесі модернізації української системи освіти дорослих з урахуванням пріоритетів формування здорового способу життя та збереження здоров'я населення. Матеріали дисертації можуть бути використані під час розроблення та вдосконалення освітніх програм і навчально-методичного забезпечення для закладів освіти дорослих, центрів післядипломної освіти, програм неформальної

та інформальної освіти, а також у підготовці фахівців соціальної, освітньої та спортивно-оздоровчої сфер. Результати дослідження доцільно застосовувати в процесі підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників. На основі результатів дослідження структуровано та оновлено зміст навчальних дисциплін «Зарубіжні системи підготовки фахівця в галузі фізичної культури і спорту» та «Філософія фізичної культури та здорового способу життя». Узагальнений американський досвід формування здоров'язбережувальної компетентності дорослого населення може слугувати науково обґрунтованою основою для розроблення державних і регіональних програм здоров'язбереження, а також для впровадження міжвідомчих освітньо-оздоровчих ініціатив в умовах сучасних соціальних викликів, що постають перед Україною.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності. Основні наукові положення, концептуальні, методологічні підходи, висновки, презентовані у дисертації О.Г. Кирієнка, достатньою мірою обґрунтовані, базуються на аналізі праць вітчизняних і зарубіжних учених. У роботі чітко сформульовано науковий апарат: мету дослідження, відповідно якій визначено завдання, об'єкт, предмет, представлено комплекс методів дослідження. Обґрунтованість наукових положень, висновків сформульованих у дисертації, забезпечується належною методологічною базою, аналізом наукових праць, і загалом не викликає сумніву. Аналіз отриманих результатів констатує позитивні динамічні зміни дослідно-експериментальної роботи.

Дисертаційна робота Кирієнка Олександра Геннадійовича є цілісним, логічно структурованим і концептуально вивіреним науковим дослідженням, у якому послідовно реалізовано поставлену мету та завдання. Зміст дисертації характеризується високим рівнем наукової організації, чіткою композицією, аргументованістю положень і внутрішньою логічною узгодженістю всіх структурних компонентів.

Структура дисертації відповідає класичним вимогам і включає вступ, три змістовно взаємопов'язаних розділів, висновки до кожного розділу, загальні висновки, список використаних джерел і додатки. Така побудова забезпечує системність викладу матеріалу, поетапне розгортання дослідницької логіки та цілісне розкриття проблематики.

У вступі автор обґрунтовує актуальність теми, визначає мету, завдання, об'єкт, предмет, хронологічні межі дослідження, формулює концептуальні засади та окреслює методологічну основу. Вступ відзначається чіткістю формулювань і відповідністю сучасним вимогам до наукового апарату докторської дисертації. Особливо важливим є те, що автор не обмежується декларативним викладом основних положень, а спроектував структурну модель педагогічної системи, окреслив її ефективні складові, на підставі чого

обґрунтовано перспективні напрямки використання американського досвіду в українській системі освіти дорослих.

Аналіз першого розділу дисертації – **«Формування здоров'язбережувальної компетентності дорослого населення США як предмет науково-педагогічного дослідження (друга половина XX – початок XXI століття)»** свідчить про те, що автором виконано фундаментальний теоретико-методологічний аналіз проблеми, який виступає надійним підґрунтям для всього дисертаційного дослідження. Заслуговує на високу оцінку систематизація дефініцій: «здоров'я», «здоров'язбереження», «здоров'язбережувальна компетентність», «здоровий спосіб життя» та «освіта дорослих». Здобувач переконливо довів еволюційну зміну наукових парадигм – від вузької біомедичної до комплексної соціально-педагогічної та компетентнісної, де здоров'я виступає інтегральним показником фізичного, психічного, соціального й духовного благополуччя особистості. Автор глибоко проаналізував зміну орієнтирів у США досліджуваного періоду, простеживши перехід від лікувальної моделі до профілактично-освітньої парадигми, у якій фізична культура, раціональне харчування та превентивна освіта стали пріоритетами державної гуманітарної політики. Важливим теоретичним здобутком розділу є наукове обґрунтування доцільності розгляду досліджуваного процесу як цілісної, міждисциплінарної педагогічної системи, що функціонує на перетині освіти, охорони здоров'я та громадянського суспільства. Розділ логічно впорядкований, вирізняється високим рівнем теоретичного узагальнення та формує чітку методологічну платформу для подальших розробок.

У другому розділі – **«Базові складові педагогічної системи формування здоров'язбережувальної компетентності дорослого населення в Сполучених Штатах (друга половина XX – початок XXI століття)»** здобувачем детально проаналізовано педагогічний потенціал державних ініціатив США (національні стратегії, рекомендації з фізичної активності, програми з підвищення грамотності в питаннях здоров'я, які виступають нормативно-методологічним фундаментом для андрагогічних практик. Важливим здобутком є розкриття педагогічної здатності громадських організацій залучати різні соціальні групи до здорового способу життя, а також обґрунтування гнучкості сертифікаційних програм ЗВО як ефективного інструменту неформальної та безперервної професійної освіти дорослих.

На наш погляд, головним науковим здобутком як розділу, так і усієї дисертації є авторська цілісна структурна модель педагогічної системи формування здоров'язбережувальної компетентності дорослого населення США. Застосування системно-структурного підходу дало змогу дисертанту виокремити чотири взаємопов'язані блоки: державно-законодавчий, педагогічно-формувальний, освітньо-інформаційний та результативний.

Розділ вирізняється високим ступенем наукової новизни, а розроблена структурна модель є логічним завершенням аналізу інституційно-педагогічного досвіду США.

У третьому розділі **«Порівняльний аналіз системи формування здоров'язбережувальної компетентності дорослого населення в США та в Україні (друга половина XX – початок XXI століття)»** дисертант виходить на рівень порівняльно-педагогічного аналізу та обґрунтування практичного значення здобутих результатів для вітчизняної освітньої галузі. Здобувач детально розкрив функціональні параметри американської моделі (децентралізація, міжсекторальність, доказовість, цифровізація, корпоративний сектор) та протиставив їй сучасний стан української системи, яка наразі потерпає від фрагментарності нормативної бази, брак міжвідомчої координації та домінування медикаментозного підходу над превентивно-освітнім.

На основі залучення емпіричних даних (анкетування фахівців) автор визначив та обґрунтував перспективні напрями використання досвіду США в Україні. До них обґрунтовано віднесено: адаптацію децентралізованих моделей управління, розвиток неформальних та сертифікаційних програм, впровадження корпоративних оздоровчих стратегій і цифрових платформ моніторингу здоров'я. Загалом, розділ надає дисертаційному дослідженню високої практичної та прикладної вартості, висвітлюючи конкретні шляхи модернізації української системи освіти дорослих в умовах повоєнного відновлення.

Висновки до кожного розділу є логічно обґрунтованими, узагальнюють основні результати дослідження та підводять підсумок проведеного аналізу. Загальні висновки дисертації відзначаються чіткістю, системністю та відповідністю поставленим завданням.

Дисертаційна робота характеризується високим рівнем наукового стилю викладу. Текст є логічним, послідовним, термінологічно вивіреним. Автор коректно використовує наукову термінологію, демонструє здатність до аргументованого викладу матеріалу та формулювання узагальнень.

Водночас слід зазначити, що в окремих фрагментах дисертації простежується певна тенденція до описовості, що є характерним для історико-педагогічних досліджень. Проте це не знижує загального рівня роботи, оскільки описовий матеріал у більшості випадків підкріплюється аналітичними висновками.

У дисертаційному дослідженні Кирієнка Олександра Геннадійовича не виявлено фактів порушення академічної доброчесності. Робота виконана самостійно, з дотриманням вимог до наукової етики, належного цитування джерел, посилання на авторів і коректного оформлення теоретичних положень.

У публікаціях, опублікованих у співавторстві, чітко окреслено особистий внесок дисертанта, що відповідає нормам академічної прозорості. Автор дотримується стандартів оформлення бібліографічних посилань, а також

виявляє повагу до інтелектуального внеску інших дослідників, коректно інтегруючи їхні ідеї у власну теоретичну базу.

Зміст дисертації є оригінальним, логічно побудованим і доказово підтвердженим, що дозволяє стверджувати про високий рівень академічної доброчесності дослідження та самого здобувача.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Відзначаючи наукову новизну, теоретичне і практичне значення дисертаційного дослідження, вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження та побажання, що мають дискусійний характер:

1. У першого розділу дисертації використано значну кількість термінів, які відповідають тематиці дослідження, проте доречним було б об'єднати ці терміни в глосарій, що сприяло б цілісному та загальному представленню ключових понять дослідження.

2. Здобувачем спроектовано цілісну структурну модель педагогічної системи формування здоров'язбережувальної компетентності дорослого населення в США, яка містить чотири блоки: державно-законодавчий, педагогічно-формувальний, освітньо-інформаційний та результативний. Проте із поданого опису недостатньо висвітлено питання про зворотний зв'язок та рефлексивно-коригувальні механізми між результативним та державно-законодавчим блоками. Бажано уточнити, як саме результати оцінювання здоров'язбережувальної компетентності дорослих в американській практиці впливають на коригування національних стратегій та нормативних актів.

3. Під час аналізу наукової літератури бажано було б посилити авторську інтерпретацію наукових матеріалів.

4. Характеризуючи перспективні напрями використання досвіду США (децентралізовані моделі, корпоративні оздоровчі програми, сертифікаційні курси ЗВО), здобувач спирається на результати анкетування фахівців. На нашу думку, водночас у роботі варто було б виокремити специфічні ризики та бар'єри (фінансові, інституційні, ментальні), які можуть виникнути під час імплементації високоресурсних американських практик в умовах сьогоденного ресурсодефіциту та повоєнного відновлення освітньої системи України.

Висловлені зауваження та дискусійні положення мають переважно узагальнювальний, концептуально-пошуковий характер, не знижують високої наукової цінності отриманих здобувачем результатів і не впливають на позитивну загальну оцінку дисертаційного дослідження.

Загальний висновок про дисертаційну роботу. На підставі проведеного аналізу можна зробити висновок, що за своєю актуальністю, значним обсягом виконаних досліджень, науковою новизною, достовірністю одержаних результатів, обґрунтованістю висновків, оформленням роботи, дисертація Кирієнка Олександра Геннадійовича «Педагогічна система формування здоров'язбережувальної компетентності дорослого населення в Сполучених Штатах Америки (друга половина XX – початок XXI століття)» відповідає

вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор Кирієнко Олександр Геннадійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Опонент:

**доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри
теорії та методики фізичної культури і спорту
Запорізького національного університету**

Анатолій КОНОХ

Перший проректор,

**доктор юридичних наук, професор,
Запорізького національного університету**

Олександр БОНДАР